

МІСІЯ ЛЮДИНИ В ФІЛІСОФІЇ СТАРОДАВНЬОГО КИТАЮ: КОНФУЦІАНСТВО І ДАОСИЗМ

Мельник Н., ст. гр. 1512

Науковий керівник: канд. філос. наук, ст. викл. кафедри філософії та культурології
Гончарова О.О.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
melnikn584@gmail.com

***Анотація.** Китайська культура і філософія зберігають свою актуальність в сучасному світі. Найбільш відомими східними вченнями є конфуціанство і даосизм. Незважаючи на різний підхід до трактування багатьох філософських питань, протягом століть дані вчення залишаються в авангарді світоглядних парадигм країн Далекого Сходу. Вони пропонують цілісну і зрозумілу картину світоустрою і відповідне місце людини у ній, а, отже, слугують орієнтирами для самовизначення останньої*

***Ключові слова:** конфуціанство, даосизм, людина, вчення.*

Філософія Стародавнього Китаю має безпосереднє відношення до багатьох викликів сучасного життя. Основними течіями китайської філософії постають конфуціанство та даосизм. Ці дві філософські течії існують паралельно протягом тисяч років і залишаються актуальними і в наш час за рахунок того, що провідне місце і в конфуціанстві, і в даосизмі займає людина, і в першій і в другій концепції розглядається її специфічна унікальна місія в системі світобудови. Незважаючи на провідне місце людини в обох філософських доктринах, людина, її роль та місце у всесвіті і в суспільстві розглядаються під кардинально різними поглядами.

Конфуціанство – давньокитайська філософська школа, а пізніше найважливіша, разом з даосизмом і буддизмом релігійно-філософська школа Китаю. Засновником даної філософської школи вважається Конфуцій (551 – 497 рр. до н. е.). У своєму вченні він підкреслює принцип «жень» (доброзичливість, любов) та «лі» (обряди), маючи на увазі повагу до системи соціальної ієрархії. Конфуцій надає великого значення освіті, він був одним з перших засновників приватних шкіл, особливо знаменитий тим, що навчав студентів відповідно до їхніх інтелектуальних здібностей. Його вчення пізніше були записані учнями в «Аналектах».

Мен – Цзи також вніс великий внесок в формування конфуціанства. Він жив в період воюючих держав (389 – 305 рр. до н. е.), відстоював політику доброго уряду і філософію, згідно якої люди добрі за своєю природою. Протягом тривалого часу конфуціанство спиралось на даосизм та буддизм. До XI століття конфуціанство перетворилось на жорстку філософську систему, що закликає до збереження небесних законів і придушення індивідуальних людських бажань.

Даосизм – друге значне направлення даньокитайської філософської думки. Витоки даосизму сягають шаманських вірувань і вчення давніх магів. Погляди даосизму виклав в своєму трактаті «Дао Де Цзи» китайський філософ Лао-Цзи, він і вважається засновником даосизму. Також видатним представником цього напрямку є мислитель Чжуан-Цзи (IV ст. до н. е.). В основі системи даосизму лежить поняття «дао» («шлях») – першооснова, безособовий світовий закон, шлях осягнення природи та її закономірностей.

Говорячи про специфічну місію людини з точки зору конфуціанства, зазначимо, що головною метою цього філософського вчення є досягнення стану «шляхетного мужа». Цей

стан досягається тренуванням в собі найвищих моральних якостей. Ознак «шляхетного мужа» існує безліч, ось одна з них: «Шляхетний муж непокоїться про мораль; негідна людина дбає про краще улаштування. Шляхетний муж думає про те, як би не порушити законів; негідна людина думає про те, як здобути вигоду... Шляхетний муж, зазнаючи нестатків, мужньо їх переживає. Негідна людина, впадаючи в нестатки, розпускається» [1]. Головною ознакою конфуціанства є те, що життя людини визначається більшою мірою суспільством, а не особистими бажаннями. Це вчення зосереджує увагу, перш за все, на вихованні людини у шанобливому ставленні до існуючого суспільного устрою. Так, людина повинна допомагати іншим в досягненні мети, а вже потім собі. Людина повинна діяти так, як велить її становище і порядок. Необхідна правильна поведінка з дотриманням ієрархії, але при тому і людяності.

Як протиріччя цьому положенню виступає принцип недіяння, що є провідною ідеєю даосизму. Цей принцип базується на злитті людини з природою, спонтанності життя, від людини не потребується ніяких зусиль, базис – ритм природи речей. Вже на цьому етапі ми бачимо відмінність цих двох концепцій.

Конфуцій вважав, що люди є по суті добрими і заблукали лише через відсутність сильних моральних норм. Якби люди були ретельно проінструктовані щодо того, як розвивати власний індивідуальний моральний стандарт та способи дотримання цього стандарту, вони б постійно поводитись добре. Отже, конфуціанство наголошувало на важливості ритуалу. Можна стати добрими, дотримуючись ритуалів. Дотримання цих ритуалів створює сильний, моральний характер особистості, що несе за собою створення відповідного морального суспільства, а це сприяє моральному, стабільному стану держави, що, закономірно, призведе до вищого рівня життя.

Даосизм стверджував, що не потрібно було дотримуватись всіх конфуціанських церемоній та обрядів, єдиним, що потрібно було зробити – це пізнати своє внутрішнє дао, універсальну силу, яка створила все, зв'язала і звільнила все, що тече природним шляхом. Мудрість слід шукати не у стародавніх ченців і не в церемоніях, а у самого дао, у людини, яка його пізнала. Лао-Цзи пропонував залишити метушіння життя і звернутися до природного. Даосизм наполягав на інтуїтивному осягненні світу, який, в свою чергу, є гармонійним. Тому людина, яка пізнала дао – це гармонійна людина, вона прагне спокою. Спокій – це слідування природності, а природність – це гармонія, а там де зберігається рівновага, не потрібні закони її підтримання.

Ще одним з головних критеріїв розбіжності конфуціанства та даосизму щодо бачення унікальної місії людини виступає те, що Конфуцій стверджує певну ієрархічну систему. Ієрархія виступає механізмом збереження порядку і стабільності у суспільстві. Кожен має займатися своєю справою: «Хай буде царем цар, слуга – слугою, батько – батьком і син – сином» [2]. Даосці ж зазначають, що пересуватися за ієрархічними рівнями навмисно не варто – це тільки порушить дао: все йде за своїм природним шляхом. Правитель не має суперечити дао, не має перешкоджати природному потоку речей: «Кращий управитель це той, про якого народ знає тільки те, що він існує. Дещо гірші ті правителі, які вимагають від народу любити їх і величати. Ще гірші ті правителі, яких народ боїться, а найгірші за всіх ті, до котрих народ ставиться з презирством» [1].

Політичною цінністю конфуціанства було створення міцного базису для організації держави, яке покликане забезпечувати інтереси людей. На відміну від даосизму, конфуціанство має на меті розбудову розгалуженої системи адміністрування та створення державної надбудови над цими структурами. В центрі уваги конфуціанства – проблеми етики, політики, виховання людини. В даосизмі ж суттєвої уваги цим проблемам не надавали. Засновник даосизму Лао-Цзи вчив, що видимі явища природи, в основі яких знаходяться матеріальні частинки –ци - підпорядковані природній закономірності дао. Людині слід

належним чином пізнати своє внутрішнє дао і відповідати йому – на цьому її місія починається, і на цьому ж вона і завершується.

Важливу роль в філософії конфуціанства займає устрій сім'ї. Конфуцій підкреслював, що зразкова сім'я – запорука ідеальної держави, це ідея закріплюється ідеєю про ієрархічну систему: у кожного має бути своє місце та свої обов'язки. Конфуціанство звертається до людини як до високоінтелектуальної істоти, яка має розум, даосизм – як до істоти природи, підвладній емоціям та інстинктам. За конфуціанством існування людини в суспільстві повинно бути за принципом порядку, за даосизмом – за принципом спонтанності, яка є досконалішою за всі наші логічні роздуми, тому що максимально відповідає дао. Конфуцій стверджував, що досягнути бажаного можна лише обдуманими вчинками та педантичним виконанням правил, Лао-Цзи не визнає суспільних законів, вважаючи їх непотрібними.

Отже, з усього вищесказаного можна зробити висновок, що, незважаючи на паралельне існування цих концепцій у філософії Китаю, місія людини в цих концепціях виглядає принципово різною. Даосизм говорить про відносини між людиною і природою, а конфуціанство більше наголошує на відносинах між людиною і суспільством.

Конфуціанство та даосизм часто розглядають як полярні, протилежні одна одній філософські концепції. Проте вони виходять із схожих цілей і переконань, а саме – адекватного, максимально гармонійного включення людини в систему світоустрою. Ці доктрини мають величезне суспільне значення і нині є актуальними не менше, ніж за часів Конфуція і Лао-Цзи. Правильне тлумачення цих вчень дозволяє людині уникнути корисливих і злісних діянь, направити сили і старання на вдосконалення самої себе і суспільства загалом. Глобальні питання, закладені в глибинах конфуціанства і даосизму, мають загальне підґрунтя з багатьма іншими культурами та філософськими школами. Істина лише по-різному викладена мудрецами, але завжди буде мати місце протягом усього існування людей.

Список літератури:

1. Кривуля О. М. Філософія: Навчальний посібник. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010., С. 31 -40.
2. История философии : [энциклопедия]. – Минск : Интерпрессервис ; Книжный дом, 2002. –77 с.
3. Кудінов І. О. Проблема феномену суб'єкта життя в філософії Стародавньої Індії та Китаю / І. О. Кудінов // Культурологічний вісник. - 2013.- С.4 .
4. Кондратенко Д.. Співвідношення особистого та суспільного в конфуціанській етиці [Текст] / Д. Кондратенко // Наукові записки. - К. : ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2008. - Вип.40. - С. 576-587
5. Поцюрко М. Філософія : навч.-метод. посібник / М. Поцюрко.- Л.: Сполом, 2014. – С . 36.

Melnik N.O.

Human mission in the philosophy of ancient China: Confucianism and Taoism. Abstract. *The work analyzes the anthropocentric and ecocentric approach to nature management, gives examples of application of these approaches in modern conditions, gives a analysis of the noosphere theory, substantiates the necessity of ecological modernization of society consciousness.*

Keywords: Confucianism, Taoism, human, doctrines.

Мельник Н.

Миссия человека в философии Древнего Китая: конфуцианство и даосизм

Аннотация. *Китайская культура и философия сохраняют свою актуальность в современном мире. Наиболее известными восточными учениями является конфуцианство и даосизм. Несмотря на разный подход к трактовке многих философских вопросов, на протяжении веков данные учения остаются в авангарде мировоззренческих парадигм стран Дальнего Востока. Они предлагают целостную и понятную картину мироустройства и соответствующее место человека в ней, а, следовательно, служат ориентирами для самоопределения последней*

Ключевые слова: конфуцианство, даосизм, человек, учения.